

(Kortversjon publisert under titelen "En brannfakkel for fred?" i Nytt Norsk Tidsskrift nr.04-2011, s.431-437; www.idunn.no/ts/nnt/2011/04/art11?languageId=2)

25.05.11.

OL-flammen: En brannfakkel for fred?

Odd Gunnar Skagestad

(f. 1944), mag. art. i statsvitenskap (Universitetet i Oslo, 1971).

Frilans kulturskribent og samfunnsanalytiker.

E-post: oguns@broadpark.no

Ingress/sammendrag:

De moderne olympiske leker representerer en ideologi – "olympismen" – som samtidig har karakter av en nyhedensk, verdslig verdensreligion.¹ Mens olympismen i utgangspunktet hentet inspirasjon fra antikkens greske gudemyter, ble den tilført skjellsettende impulser både i form og innhold fra den tyske nasjonalsosialismen. I så henseende spiller de olympiske symboler – de fem ringene, den olympiske ild og tilhørende ritualer inkl. fakkelfestet – en sentral rolle. Eierskapet til symbolene forvaltes av medlemmene av Den internasjonale olympiske komité (IOC). De olympiske symbolene er blant verdens absolutt sterkeste merkevarer, og eierskapet forlener derfor IOC med en enorm makt, både på det ideologiske og det materielle plan. Den olympiske ild og fakkelfestet-ritualene står således fremfor alt som symbol for makt, samtidig som de er et middel til maktutøvelse. Også i så måte reflekterer olympismen arven fra den nazistiske ideologi og dens maktspråk.

En fakkel til besvær

De 29. Olympiske sommerleker i Beijing 8.-24. august 2008 ble en idrettsfest uten sidestykke, et mektig propaganda-show og en gigantisk PR-forestilling for de kinesiske arrangører. Opptakten hadde ikke vært fullt så idyllisk. I tillegg til kritiske appeller fra menneskerettighetsforkjempere og andre festbremser hadde spesielt den negative mediaoppmerksomheten omkring den olympiske *fakkelfestet* satt det forestående arrangementet i et ubehagelig søkelys.

TV2 Nyhetskanalens reportasje om opptøyene som ledsaget fakkelfestets ferd gjennom Paris 7. april 2008 ble innledet med en høystemt forkynnelse: - "Denne ilden skal symbolisere internasjonal fred!" Dagen etter kunne Dagbladet sitere den franske sportsminister Bernard Laporte, som mente å vite at "Den olympiske ilden er et symbol på fred, respekt og solidaritet". I en nyhetsmelding fra BBC News 9. april ble det kunngjort at den olympiske fakkelen ble hilst velkommen til UK "som et symbol på den sportsånd som forener folkene verden over i fredelig kappestrid". Hvoretter professor i idrettsetikk Sigmund

Loland uttalte til NTB at ”Fakkelfstafetten er i ferd med å bli parodisk. Det som skjer nå, er stikk motsatt intensjonen med ilden”.²

Fire tilfeldige eksempler som målbærer den tilnærmet universelt rådende virkelighetsoppfatning: En forestilling og et sinnbilde hvor den olympiske ild – og fakkelfstafetten i særdeleshet – tillegges metafysiske egenskaper hvor edel sportsånd, internasjonal forbrødring og fremfor alt FRED er de ypperste symbolverdier.

En vakker tanke, som ble krenket ved de protestdemonstrasjonene og opptøyene som hadde omskapt fakkelfstafetten til et uverdigg skuespill? Å nei, heller en illusjon hvor oppkonstruerte myter - påpyntede men historieløse forestillinger – fikk et høyst betimelig møte med virkeligheten. For her handlet det om en nådeløs strid om eierskapet til maktens symboler, dens ritualer, dramaturgi, scenografi og liturgi. Den som tror at OL-fakkelen er et symbol på fred og harmoni mellom nasjonene – et symbol som derfor må skjermes fra politikken og dens brutale maktspill - kan med fordel bli fortalt at det olympiske fakkelfskuespillet ble innstiftet og regissert av Adolf Hitler.³ Det er et skuespill som formidler en symbolikk i tråd med nazi-regimets propaganda for Det tredje rikets makt og for de nasjonalsosialistiske verdier og ideologi.

OL-flammens historie

Siden tidenes morgen har menneskeheten vært fascinert av ilden. Blant antikkens greske filosofer ble ilden ansett som et av de fire elementer, og ble i så måte forbundet med renhet. Men fremfor alt ble ilden forbundet med *makt*. I forlengelse av makt-egenskapen skulle ilden dessuten bli forbundet med vold, krig, død og ødeleggelse. I den greske mytologi var ilden gudenes eiendom, og representerte et maktmonopol som var forbeholdt dem. Selve ”syndefallet” inntraff da Promethevs stjal ilden fra gudene for å gi den til menneskene. Dette likte gudene dårlig. Straffen ble hard, blant annet sendte Zevs den ufysiske skikkelsen Pandora til jorden for å plage menneskene. Når menneskene først hadde fått fatt i ilden, ble det til at de beholdt den. Men som avbikt for det inntrufne, og som uttrykk for anerkjennelse av gudenes rettmessige eierskap til dette maktmiddelet, ble det tent ild ved flere av helligdommene og altrene til gudenes ære. I Olympia, hvor antikkens idrettsleker ble holdt (likeledes til gudenes ære), brant det en permanent flamme ved alteret hvor man dyrket Hestia, arne-ildens gudinne.

Hvorvidt denne alter-ilden ble tillagt noen særskilt betydning i de ritualene som inngikk i oldtidens olympiske leker, skal ikke sies med sikkerhet. Derimot kan man med stor sikkerhet fastslå at noen fakkelfstafett fant ikke sted.

Uansett kan uttrykket ”den olympiske” ild knapt benyttes med referanse til antikkens olympiske leker, - selv om det faktisk stundom gjøres. Heller ikke var det tale om noen olympisk ild da de moderne olympiske leker, på initiativ av Pierre de Coubertin, kom igang i Athen i 1896. OL-flammen dukket faktisk først opp i 1928, da en arkitekt hadde lansert idéen om en ild som skulle brenne i den tiden OL i Amsterdam varte.⁴ Idéen slo an, og ilden har vært et fast innslag ved alle senere OL-arrangementer. Som rituale betraktet var OL-flammen altså en moderne nyskaping, og som sådan ingen videreføring eller gjenoppblivning av noen

konkret praksis fra den greske antikken. Men det var samtidig en nyskaping som – i likhet med andre elementer i de moderne olympiske ritualer – tok opp i seg en sterk symbolikk med umiskjennelig inspirasjon fra antikkens mytologi og dens kjerneverdier. Nest etter de fem olympiske ringer er OL-flammen det sterkeste visuelle uttrykk for den moderne olympiske bevegelses makt.

Sammen med de øvrige seremonielle innslagene – taler, flaggheising, avsynging av den olympiske hymne, avleggelse av den olympiske ed – skaper OL-flammen et eksaltert drama, hvor flammen er det element som tilfører dramaet dets følelse av metafysisk tilhørighet, transcendens, magi og mystikk. Derfor er også ritualene omkring flammen – *hvem* som tenner den, *hvordan* det gjøres, *hvor* flammen kommer fra og *hvordan* den fraktes og føres frem til ildstedet – så nærsagt utrolig viktige.

Fakkelfstafettens historie

Idéen bak fakkelfstafetten ble unnfanget av tyskeren Carl Diem.⁵ Som generalsekretær for de 11. Olympiske sommerleker i Berlin i 1936 var Diem også ansvarlig for organiseringen og gjennomføringen av lekene. Inspirasjonen til stafetten skal han – sammen med sin nære medarbeider og den mangeårige formann for den tyske olympiske komité Theodor Lewald - ha fått under et besøk i Hellas i forbindelse med den internasjonale olympiske komités kongress i 1934. Her utviklet de idéen og visjonen om et spektakulært skuespill som gjennom opphøyet kroppskultur på symboltungt vis ville forlene det nye Tyskland med antikkens heroiske myter. Med utgangspunkt i fiksjonen om det antikke Hellas som en arisk forløper til Det tredje rike, fremstod stafett-konseptet som en hyldest til ariske idealer og til nazi-regimet.

Hitler, som opprinnelig skulle ha vært nokså lunken til hele tanken om å arrangere olympiske leker i Tyskland,⁶ lot seg etter hvert rive med av de forlokkende perspektiver som prosjektet bar bud om. Han godkjente planene, tok selv styringen, og lot propagandaminister Goebbels og sin favoritt-filmskaper Leni Riefenstahl ta seg av iscenesettelsen.

Den 30. juni 1936 ble den første fakkelflammen tent ved hjelp av et sol-speil i Hera-tempelets ruiner i Olympia, av 15 særskilt innviede ”vestalinner” under oppsyn av en ”yypersteprestinne”. Fakkelen ble så båret til Athen for en høytidelig signingsseremoni, hvoretter den ble ført de 3187 kilometrene til Berlin av et stafettlag bestående av 3331 unge presumptivt ”arisk-utseende” løpere. Sluttetappen ble fullført av den 26 år gamle Siegfried Eifrig, som ble jublet frem av hundretusener av tilskuere da han tente to flammer plassert på et seremonielt alter omkranset av naziflagg. Eifrig overlot deretter fakkelen til en annen løper - Fritz Schilgen (utvalgt på grunn av sitt særlig flotte ariske utseende) - som tente flammen på selve hovedalteret, omgitt av enda flere naziflagg.

Til tross for forestillingens mørke politiske overtoner ble fakkelfstafetten en ubetinget suksess for arrangørene, tiljublet av en verden som villig lot seg imponere av kroppskulturens estetikk og forføre av dens metafysikk, udødeliggjort i Leni Riefenstahls film ”Olympia”.

Fakkelfstafett-konseptet var faktisk så vellykket at det skulle bli et fast innslag i alle senere olympiske leker, - også vinterlekene. At det dreiet seg om et nazi-påfunn, unnfanget, utviklet

og utklekket under hakekorsets tegn, har ikke syntes å bekymre Den internasjonale olympiske komité (IOC) eller lekenes nasjonale arrangører. Carl Diems nære vennskap med IOCs mangeårige president Avery Brundage kan ha vært en medvirkende faktor i så måte, men var neppe avgjørende: Fakkelfestens suksess hadde gitt konseptet en ustoppelig egendynamikk. Uansett, og upåvirket av utfallet av Den annen verdenskrig, skulle fakkelfesten bli en tradisjon som siden har vært fulgt, opprettholdt og bevoktet med den nidkjærhet og ærefrykt som hører innarbeidede religiøse ritualer til.

De samme prosedyrene for tenning av den olympiske ild i Olympia har vært fulgt uendret siden 1936, foran samtlige sommerleker såvel som for vinterlekene – med tre unntak: De 6., 7. og 8. olympiske vinterleker, som fant sted henholdsvis i Oslo i 1952, i Cortina i 1956 og i Squaw Valley i 1960. For Cortina-lekene ble ilden tent i Roma, mens den for Oslos og Squaw Valleys vedkommende ble tent i ”skisportens vugge” Morgedal, nærmere bestemt på ildstedet i huset hvor skipionéren Sondre Norheim hadde hatt sitt hjem.

Olympismen – ideologi, religionssubstitutt og verdensmakt

I oktober 2009 ble IOC gitt observatørstatus i FN, og verdensorganisasjonens generalsekretær Ban Ki-moon kalte IOCs president Jacques Rogge ”King of the World”. Enkelte mente saktens at dette vel var et i overkant beundrende og verbalt bomskudd.⁷ Eller var det egentlig det, mon tro?

Den olympiske bevegelses karakter av *ideologi* er blitt inngående studert og beskrevet blant annet av professor i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo, Arne Martin Klausen. Under presentasjonen av et bredt anlagt forskningsprosjekt i 1994 påpekte professoren at de olympiske leker er noe langt mer enn idrettskonkurranser:⁸ Lekene er bare et synlig uttrykk for en ideologi – *olympismen* – hvor kjernen kan beskrives med uttrykkene ”hurtigere, høyere, sterkere”. Helt siden baron de Coubertin gjenskapte de klassiske olympiske lekene i Athen i 1896, har OL vært koblet til modernitetens fremskrittstro, fremholdt Klausen. I tillegg til å lede et team av sosialantropologer som studerte de kulturelle dimensjonene ved olympismen, arbeidet Klausen spesielt med et delprosjekt kalt ”Norsk kultur og egenart i møte med den moderne olympisme”, hvor funnene og analysene hva spesielt fakkelfesten angikk ble presentert året etter i bokform.⁹

Men olympismen er mer enn en ideologi. Med lanseringen av de moderne olympiske leker gikk også startskuddet for fremveksten av en verdslig verdensreligion, med dyrkelsen av menneskekroppens ytelser som credo. Det ble en dyrkelse komplett med tilbedelse av idoler, og utstyrt med symboler, retorikk, ritualer og dogmer med tilhørende moralbud: Fremst blant de olympiske dyder stod opprinnelig det rene amatørskapets kyskhetsideal. Dette skulle senere bli forlatt under påvirkning av markedskreftenes fristelser, men er i vår tid erstattet av anti-dop-moralismen. Olympismen skulle bli et ny-hedensk religionssubstitutt som kunne tilby, om ikke den evige frelse, så iallfall solide og resirkulerbare doser av karisma, ekstase og katharsis. Og på toppen av det hele: Et ypperstepresteskap – av kritiske kommentatorer benevnt ”Ringenes Herrer”¹⁰ - som forvaltere av de sanne olympiske verdier.

Da Josef Stalin i sin tid stilte det hånlige spørsmålet ”Hvor mange divisjoner har Paven?” gav han samtidig uttrykk for ikke å ville innse at den katolske kirkens åndelige grep om sine tilhengere også har gjort den til en sekulær maktfaktor. Men mens kirkens makt i hovedsak er begrenset til dens egne medlemmer og knapt kan styre annerledes troende, er olympismens rekkevidde tverr-konfesjonell – dens makt gir seg til kjenne på tvers av de fleste øvrige trosretninger og trosgrenser.

De sanne olympiske verdier er ikke bare av åndelig art, de omfatter i høyeste grad også materielle verdier. Som FNs generalsekretær forstod å gi uttrykk for, så er olympismen en verdensmakt. Mens antikkens romerske keisere opprettholdt sin makt over massene ved å gi dem brød og sirkus, styrer IOC det ultimate globaliserte sirkus. Det er en makt som gjennom atavistisk massesuggesjon evner å holde en hel verden i ånde når vi alle – milliarder av oss – sitter som klistret foran TV-apparatene og lar oss besnære og fascinere av det spektakulære drama som anrettes og serveres av olympismens maktapparat. Men olympismens makt-dimensjon favner videre enn som så – den dreier seg også om politisk makt og pengemakt. Det er en makt som kan få verdens politiske ledere til å valfarte til IOCs konferanser og stille seg på gangen for å smigre og smiske, tigge, bønnfalle og tilby milliardsummer i mer eller mindre tilslørte bestikkelser i håp om at deres land skal få æren av å arrangere lekene, - for så å måtte reise skuffet hjem i erkjennelsen av å ha blitt forsmådd. I møtet med søkerlandene kan IOC diktere betingelsene – og prisen.

Hva mer kan vel forlanges av jordisk makt og ære?

Vel, komitéens 115 medlemmer kunne muligens ønske å slippe å utsettes for den kritikken som undertiden fremkommer i media. IOC beskyldes jevnlig for å være en udemokratisk institusjon, et lukket oligarki, et geriatrisk gubbevelde, et bakstreversk pampevelde, en korrupsjonens høyborg. Samt for å være gjennom-kommersialisert og hyklersk. I den grad det har tjent den olympiske bevegelses interesser, har institusjonen fra tid til annen søkt å gi inntrykk av å være lydhør overfor strømninger i tiden og foreta en forsiktig modernisering. Men i det alt vesentlige har kritikken prelet fullstendig av. Og hvorfor ikke? Makt er ikke noe man uten videre skusler bort, og man tukler ikke med en vellykket oppskrift. Kombinasjonen Zevs og Mammon har vist seg å være en uslåelig vinner, og i år 2011 fremstår olympismen og dens yppersteprester/konserndirektører som mektigere enn noensinne.

Lillehammer '94: Definisjonsmaktens triumf

At den olympiske ild i 1952 ble tent i Morgedal, var en handling som appellerte til norsk nasjonalfølelse. Ikke minst var den forlenet med en symbolikk som målbar pietetsfull sans for rotekte kulturarv og tilhørende verdier. Som det så vakkert senere skulle bli sagt: ”*Det er typisk norsk å være god!*”¹¹ Var vi kanskje ikke landet som viste verden vinterveien? Var ikke nettopp vi nasjonen som i stolthet over egne idrettsprestasjoner likevel var rause nok til å heie på en utlending som ytet sitt beste, i klar erkjennelse av det olympiske motto ”*Det viktigste er ikke å vinne, men å delta*”? Og var ikke derfor nettopp ilden fra Sondre Norheims

grue i pakt med de mest eiegode olympiske idealer, noe som sikkert også alle andre måtte forstå og verdsette?

Men det som føltes riktig og greit i 1952, skulle vise seg problematisk i 1994. Forberedelsene frem mot Lillehammer-OL hadde foregått siden 1988. Det hadde gått i søkk og kav, gjennom brenning og brott, over knudrete stakk og kneisende knaus. Det hadde vært tøffe tak og mange skjær i sjøen, men anført av lekenes organisasjonskomité LOOC godt hjulpet av en ”nasjonal dugnad” var alle hindre forsert, og på nyåret var alt klart for det som skulle bli tidenes folkefest.

Alt var klart, bortsett fra *Fakkelfstafetten*. Stafetten som skulle bringe den olympiske ild fra Morgedal til Stampsletta på Lillehammer.

Da IOC kom under vær med de norske planene, kom tommelen ned, - denslags kunne man nok ikke ha noe av. IOCs holdning vakte adskillig bestyrtelse, for ikke å si ”sjokk og vanтро”. Dette kunne de da ikke mene! Morgedals-ilden hadde jo vært bra nok i 1952 og i 1960, så hva var problemet? Dette måtte bero på en misforståelse, klart at vi måtte kunne bruke vår egen velprøvde og tradisjonsrike Morgedalsflamme!

Men nei, IOC gav klar beskjed: Uten flamme fra Olympia, ingen vinterleker på Lillehammer – iallfall ikke med olympiske ringer.¹²

Saken ble gjenstand for stor oppmerksomhet i pressen, og utløste hektisk virksomhet fra LOOCs side – og fra andre som gjerne ville gi sitt besyv med for å finne en løsning. Kreative forslag ble lansert. Kunne man ikke enes om et kompromiss – for eksempel ved å bruke begge flammene? To fakkelfstafetter kunne møtes underveis, og de to flammene forenes i en felles fakkelf ved en stilfull og verdig seremoni. Den konsoliderte flamme kunne dermed på magisk og mystisk vis ta opp i seg de beste metafysiske strømninger – nimbus, aura, karma, chakra, feng shui og whatnot - fra de to arnesteder Olympia og Morgedal, hvoretter den i triumf kunne føres frem til Valhall, nei unnskyld: Til den olympiske arena på Lillehammer. Forslaget i dets mest finurlige varianter ble gjenstand for en selsom pressedebatt, hvor kvasiteologiske argumenter ledsaget av esoteriske besvergelses og erotiske metaforer kom til uttrykk fra ellers avbalanserte talspersoner.

Men IOC hadde ingen sans for LOOCs ydmyke trygling og iherdige argumentasjon. Å la den hellige olympiske flamme – det rene solproduktet fra Heras tempel - besudles av underlødige vare fra et sotete ildsted i en Zevs-forlatt avkrok, var en utålelig, ja simpelthen en blasfemisk tanke. Dessuten var dette en prinsippsak, og derfor overhodet ikke noe forhandlingstema.

Visste vi da ikke at denslags ville være i strid med selveste Det Olympiske Charter? Nei, trolig ikke, men iallfall siden den gang har følgende stått å lese i Charterets artikkel 13: ”*The Olympic flame is the flame which is kindled in Olympia, under the authority of the IOC*”.

For en utenforstående måtte saken fortone seg som ansatsen til en opprivende kjetterstrid over hvordan Den Rette Læres liturgiske arv og tarv skulle ivaretas. I realiteten dreiet det seg om *makt*. Definisjonsmakt og materiell makt. Bak det olympiske paradigmet - bak de

kvasireligiøse besvergelses og de juridiske spissfindigheter, bak alle honnørordene om edel sportsånd, internasjonal forbrødring og FRED på jord, bak kroppskultusen og dens idealer *hurtigere, høyere, sterkere* ("citius, altius, fortius") – lå (og ligger) forståelsen av makten og dens vesen, dens anatomi og dynamikk.

Og her ligger forklaringen på denne tilsynelatende småligheten fra IOCs side. Her stod det om å forsvare selve maktmonopolet. Olympismens ypperstepresteskap forvalter og utøver sin makt gjennom sitt eierskap til de olympiske symboler. I tillegg til de olympiske ritualene omfatter disse symbolene de fem olympiske ringer og OL-flammen – sistnevnte ikke minst slik som den profileres gjennom fakkelfstafetten. Og her leker man ikke butikk: Vi snakker om verdens sterkeste merkevarer, med en verdi som overgår det meste som kan måles i penger. Denslags tukler man ikke med. En devaluering av OL-flammen og dens mystikk ville bety en tilsvarende devaluering av flammens unike symbolverdi og en ditto reduksjon av dens eieres maktposisjon. Og Ringenes Herrer visste da også å vokte sine eiendeler og maktsymboler – om det så måtte være mot den tilsynelatende bagatellmessige utfordringen som velmenende og troskyldige norske Morgedals-nostalgikere måtte stille istand.

Den "norske" fakkelfstafetten med Morgedalsflammen ble riktignok en realitet. Gjennom et logistisk samarbeid med Postverket – og frivillig innsats fra tusener av lokale "ildsjeler" – sørget LOOC for at til sammen over 7000 "fakkelfløpere" i tidsrommet fra 27. november 1993 til 12. februar 1994 brakte "Sondre Norheims ild" fra Morgedal til Lillehammer. Det gikk bokstavelig talt en løpeild gjennom landet. Seremonier på de mange stoppesteder underveis – fra landsende til landsende - bidrog til å "tenne" et unikt engasjement. Et totalkonsept som skulle inngi den enkelte deltager følelsen av å være en del av noe som var større enn en selv, bidrog til å frembringe en særegen manifestasjon av eksaltert, medrivende og kumulativ entusiasme. I utgangspunktet fremstod stafetten som en blanding av nasjonalromantisk, innadrettet identitetsdyrkelse og moderne profileringskunst rettet mot et marked.¹³ Totalt antok stafetten etter hvert karakter av en "nasjonal dugnad" hvor markeringer av lokal identitet i kombinasjon med et nasjonalt og internasjonalt inkluderende budskap om mangfold, samhörighet, fellesskap, fred m.v. syntes å gå opp i en høyere enhet med OL-dimensjonen som fellesnevner. Mot denne bakgrunnen måtte Morgedals-fakkelenes ankomst til OL-byen Lillehammer bli et antiklimaks. Å la den forenes med den rene olympiske ild var utelukket. Dermed måtte fakkelen parkeres og gå i dvale på Beitostølen i påvente av de påfølgende Paralympics, hvor den fikk lov til å komme til sin rett.¹⁴

IOC var ubøyelige. LOOC måtte gi seg. Den "rene" OL-flammen tilbakela – uten forstyrrende episoder - strekningen fra Olympia til Lillehammer, hvor den under IOCs auspisier og fulle kontroll ble overlatt Kongeriket Norges kronprins, som fikk æren av å foreta tenningen av selveste Den Olympiske Ild på den olympiske arenas prangende hovedalter. Regien og seremoniellet var perfekt. De 17. Olympiske vinterleker ble den folkefesten og braksuksessen som mange av oss fortsatt minnes. IOC-president Antonio Samaranch kunne ubesværet koste på seg noen velvillige avskjedsord: "*Best Games ever!*"

Definisjonsmaktens triumf var komplett.

Tilbake til fremtiden: London neste...

Samaranch ble stundom – om enn på diskret vis og helst indirekte – kritisert for sin ”fascistiske” fortid som minister i Franco-regimets Spania. Akkurat dét burde vel neppe holdes mot ham i vurderingen av hans rolle i IOC. Ei heller har forfatteren av disse linjer noe ønske om eller noen grunn til å stemple IOC som en gjeng nazister.

Når så er sagt, er det likevel påfallende i hvilken grad den moderne olympiske bevegelse (”olympismen”) har bibeholdt - tildels i forsterket form - sitt umiskjennelige nasjonalsosialistiske arvegods. Dette gjelder fremfor alt *estetikken*, slik den ble perfektionert i forbindelse med Berlin-OL i 1936. Men *estetikken* – her i betydningen dramaturgien, scenografien, ritualene, seremoniene, besvergelsene, honnørordene og de suggestive massemonstringene - er jo ikke kun et fenniss. *Estetikken* tjener også det formål å målbære de idealer, verdier og tankegods som bevegelsen står for. Blant dette tankegods står ikke minst mottoet ”hurtigere, høyere, sterkere” som uttrykk for den samme *forakt for svakhet* som vi kjenner igjen i nazismen.¹⁵

Denne artikkelen foregir ikke å gi noen dyptpløyende analyse av de ideologiske og verdimeslige berøringsfeltene mellom nasjonalsosialismen og den olympiske bevegelse. Unektelig finnes det elementer i nazismen (rasisme, krigsforherligelse, folkemord) som det vil være urimelig å påstå at er kjerneverdier i ”olympismen”. Og tilsvarende er det elementer i olympismen (internasjonal forbrødring, fredelig kappestrid, tverrkulturell forståelse) som har hatt trange kår i nazismen. Det mest iøynefallende fellestrekk er åpenbart bruken av *estetikken* som middel til å projisere *makt*. I så måte har fakkelskuespillet en uovertruffen formidlingsstyrke – en magisk maktmarkør som bidrar til å samle, engasjere og trollbinde en hel verden hver gang når olympiske leker går av stabelen. Fremragende underholdning, men også noe mer: For en stakket stund - gjennom de vel to ukene eventyret varer – blir hundrevis av millioner mennesker gitt illusjonen av å være del av et globalt fellesskap, som deltagere i ”the greatest show on earth”.

Om et års tid – 27. juli 2012 - er vi igang igjen, nå med London som vertsby for de 30. Olympiske sommerleker. Ganske sikkert atter en gang med fakkelfstafett.¹⁶ Hvordan den vil forløpe, gjenstår å se. Trolig blir det ingen gjentakelse av den fjollete farsen som utspilte seg forut for Lillehammer ’94, neppe heller noen reprise på slike demonstrasjoner og opptøyer som satte sitt preg på forspillet til Beijing ’08. Det som er sikkert, er at stafetten vil bli supplert med en *følgefakkell* – en reserve-flamme med samme sakrale opphav og følgelig av samme renhet som originalen. Den vil man kunne benytte til å gjenantenne selve hovedfakkelen, dersom denne – mot formodning og tross alle forholdsregler – skulle slukne underveis. Slikt har hendt før; det skjedde på vei til lekene i Montreal i 1976, da det formastelige inntraff at en ubetenksom funksjonær fant på å bruke en simpel sigarett-lighter til å få fyr på den igjen. En slik ufyselig helligbrøde vil selvsagt devaluere fakkelenes magiske kraft hinsides ethvert håp om olympisk frelse og forsoning, og skal ikke få lov til å skje igjen – måtte Zevs forbyde!

Og FRED må vi uansett få lov til å håpe på – med eller uten tenning av olympisk glød med pyroteknisk fyrtøy, gnistrende flammer, ulmende ild og brennende fakler.

¹ ”Olympismen” som ideologi er viet et eget avsnitt i Det Olympiske Charter: [Olympic Charter](http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf); http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf, s.11.

² Sitert i [Dagsavisen](#) 10. april 2008.

³ Ref. United States Holocaust Memorial Museum, [The Nazi Olympics Berlin 1936](#), online exhibition (nedlastet 5. Mai 2011); <http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/olympics/>. Se forøvrig bl.a. Andy McSmith, artikkelen ”Aryan ideals, not ancient Greece, were the inspiration behind the flame tradition”, [The Independent](#) 8. april 2008; <http://independent.co.uk/sport/general/others/aryan-ideals-not-ancient-gr.html>; dessuten Gro Wold Strømsheims artikkel ”Nazistene fant opp fakkelstafetten”, [Dagbladets ukebilag Magasinet](#) 8. april 2008; <http://www.dagbladet.no/magasinet/2008/04/08/531895.html> .

⁴ Artikkelen ”Den olympiske ild”, [Wikipedia](#) (nedlastet 20. april 2011); http://no.wikipedia.org/wiki/Den_olympiske_ild .

⁵ Se The Olympic Museum, brosjyren [The Olympic flame and torch relay](#), s.6 (nedlastet 5. mai 2011); http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_655.pdf; samt artikkelen ”Carl Diem”, [Wikipedia](#) (nedlastet 20. april 2011); http://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Diem. Pussig nok er Diems navn ikke nevnt i omtalen av fakkelstafettens historie i Arne Martin Klausen m.fl. [Fakkelstafetten: En olympisk ouverture](#), 1995, hvor forfatterne i stedet (s.17) med den tyske idrettshistoriker Arnd Krüger som kilde peker på Goebbels’ propagandaministerium under ledelse av ministerialrat Haegert, som dem som stod bak idéen. Uansett er det vel dokumentert at Goebbels – under Hitlers overordnede ledelse – kom til å spille hovedrollen i selve gjennomføringen av prosjektet.

⁶ [The Times](#), Obituaries, ”Prof. Carl Diem”, 18. Desember 1962.

⁷ Sportsredaktør Bertil Valderhaug, artikkelen ”Ringenes herrer”, [Aftenposten](#) 12. februar 2010; <http://www.aftenposten.no/meninger/kommentatorer/valderhaug/article3515078.ece> .

⁸ Artikkelen ”Olympismen & norskheten”, bladet [Forskning](#) nr.1, 1994; <http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/forskning/199401/1994011601.html> .

⁹ Arne Martin Klausen, m.fl, [Fakkelstafetten: En olympisk ouverture](#), 1995.

¹⁰ Uttrykket ”The Lords of the Rings” ble popularisert av forfatterne Vyv Simson og Andrew Jennings i boken [Dishonored Games – Corruption Money & Greed at the Olympics](#) (ISBN: 1-56171-199-3), Shapolsky Publishers, New York 1992; norsk utgave [Ringenes Herrer](#), Hjemmenes forlag 1992.

¹¹ Sitat fra daværende statsminister Gro H. Brundtlands nyttårstale til det norske folk 1. januar 1992.

¹² I foreliggende artikkel har jeg med hensikt fremstilt denne saken – og dens substans – som et mellomværende mellom LOOC og IOC. I de mange vidervedigheter og selsomme utspill, krumspring og kontakter som preget sakens forløp, var det riktignok ikke primært IOC, men den greske olympiske komité som fremstod som LOOCs motpart. IOC spilte her tilsynelatende en relativt tilbaketrasket rolle. Dette var utvilsomt et taktisk veloverveiet valg, som IOC kunne tillate seg i og med at den greske olympiske komité frontet IOCs sak og sørget for at saken fikk et utfall som fullt ut ivaretok IOCs interesser.

¹³ Se Klausen, op.cit., s.250.

¹⁴ Til historien hører med at nyskapingen Paralympics ikke fikk lov av IOC til å kalle seg Para-Olympics (”Para-Olympic Games”). Ei heller fikk Paralympics lov til å benytte de fem olympiske ringer, men måtte i stedet nøye seg med en lettere beslektet men definitivt annerledes logo. Åpenbart anså ”Ringenes Herrer” handicap-idretten som uverdigg til å assosieres for tett med den olympiske ånd – med dennes vektlegging av en kroppskultur som fordrer kjernesunne, fullkomne og feilfrie legemer.

¹⁵ Spesielt tematisert av filosofiprofessoren Harald Ofstad i boken [Vår forakt for svakhet](#), 1971.

¹⁶ Jfr. vedlagte kartskisse (gjengitt fra [Aftenposten](#) 23. mai 2011), som viser den planlagte stafettruten.